

WAT ZOU Jongeren als verhalenvertellers van de toekomst

Het paboproject 'Wat zou ik doen, verzet dat niet verdwijnt'

De Tweede Wereldoorlog nadert wat betreft de ooggetuigen zijn houdbaarheidsdatum. Het herinneringscentrum Kamp Westerbork zet zich al enige tijd in om 'vervangende' verhalenvertellers over die oorlog 'op te leiden'. Een onderdeel daarvan is het paboproject 'Wat zou ik doen. Verzet dat niet verdwijnt.'

Cees van der Kooij heeft een onderwijsadviesbureau en is voorzitter van de Pa-Bo-commissie van de VGN

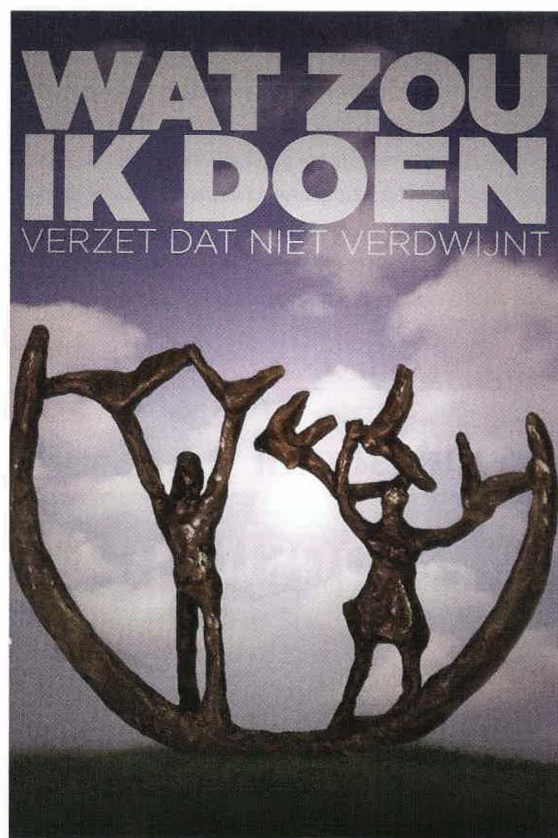
Onafwendbaar komt het tijdstip naderbij dat al diegenen die de Tweede Wereldoorlog zelf hebben meegemaakt, hun verhalen niet meer kunnen vertellen. De Tweede Wereldoorlog wordt dan een onderwerp dat niet langer voortleeft via ervaringsverhalen, die tijdgenoten vertellen. *Memory* wordt *postmemory*, zoals dat heet in de literatuur over herinneringsculturen. In plaats van ervaringsbeelden wordt de Tweede Wereldoorlog een onderwerp van door media opgeroepen beelden.

*De moord op de moslims in Srebrenica
Had zijn eer en geweten gespleten
Het besef er niets aan te hebben gedaan
Maakte hem slachtoffer van zijn geweten*
Freek de Jonge

Er zijn nog ooggetuigen, die onder de vlag van het Landelijk Steunpunt Gast sprekers WOII-Heden hun verhaal aan opgroeiende generaties willen vertellen, maar hoe lang nog? De toenmalige staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS), Jet Bussemaker, zette in haar beleid in op wat zij noemde 'het toekomstbestendig maken van het oorlogsverleden'. In het programma *Erfgoed van de Oorlog* maakte zij het onder meer mogelijk dat verhalen van ooggetuigen vastgelegd werden op verschillende media.

Verhalenvertellers van de toekomst

Het vastleggen van ooggetuigenverhalen is één kant van het toekomstbestendig maken van het oorlogsverleden. De andere kant is dat er in de toekomst ook verhalenvertellers

moeten zijn. Al enige jaren heeft herinneringscentrum Kamp Westerbork die andere kant nadrukkelijk een plaats gegeven in het educatief programma door zich te richten op de lerarenopleidingen basisonderwijs, de pabo's.

Dit jaar werd voor de zesde keer een reis voor pabostudenten georganiseerd naar het concentratiekamp Ravensbrück (bij Berlijn). Dat was in opzet geen vernietigingskamp, maar een strafdokamp voor tegenstanders van het naziregime, een vrouwenkamp (met echter ook een aparte mannenafdeling). Het initiatief voor de reis lag zes jaar geleden bij het Comité

WAT ZOU
U

Vrouwen van Ravensbrück, met name bij de dit jaar overleden oud-Ravensbrückgevangene Stien Spier. Studenten wonen en werken een week lang in de gerestaureerde *Aufseherinnen*-woningen van concentratiekamp Ravensbrück. Het programma wordt verzorgd door medewerkers van het Herinneringscentrum Kamp Westerbork en van de pedagogische dienst van concentratiekamp Ravensbrück. Kennismaking met het kampterrein en met de geschiedenis van het kamp vormt de start van het programma. Maar centraal staan vervolgens de verhalen van enkele overlevenden.

Overlevenden

Ook dit jaar lukte het nog om vier overlevenden mee naar Ravensbrück te nemen. Overlevenden die juist aan deze doelgroep hun verhaal over hun oorlogs- en kampervaringen willen vertellen en daarvoor bereid waren om - ondanks hun hoge leeftijd - niet alleen uit Nederland, maar ook uit Londen en New York over te komen. Met workshops over de oorlog dichtbij huis en over het vertellen van verhalen vormt zo'n week voor de studenten een intensieve confrontatie met aspecten van de Tweede Wereldoorlog en een onvergetelijke ervaring.

Deze studenten zijn de verhalenvertellers van de toekomst. Onderwijsgevend en bepalen of hun klas op bezoek gaat naar Westerbork, Vught of Amersfoort, of er een gastspreker in de klas komt en welke verhalen ze zelf over de oorlogstijd in hun klas vertellen. En de studieweek in Ravensbrück biedt daartoe inspiratie en handvatten.

Educatief project

Eén van de organisaties die uit de Tweede Wereldoorlog voortkwam, is de Nederlandse Vereniging van Ex-Politieke Gevangenen uit

*Vergeving of vergelding
Ik voel het vuur dat in mij brandt
Doof ik het met verzoening
Of voed ik het met wraak*
Liesbeth List

de Bezettingstijd (Expogé), opgericht op 28 september 1945. De vereniging kende verschillende doelen: herdenking van de gevallen, met name jaarlijks op de erebegraafplaats in Bloemendaal, belangenbehartiging

van nabestaanden en overlevenden, contact en ondersteuning, het levend houden en doorgeven van de geest van het verzet met nadruk op de begrippen vrijheid, verdraagzaamheid en recht.

Omdat de Vereniging van jaar tot jaar het aantal leden door overlijden terug zag lopen, werd in de loop van 2009 in de algemene ledenvergadering en een daarop volgend

*Als ik merk dat mijn wereld zijn onschuld weer verliest
Het gif zich weer verspreidt*

Wat zou ik doen?

Maarten Peters

congres besloten om de vereniging op te heffen. Tijdens dat opheffingscongres kreeg koningin Beatrix het eerste exemplaar aangeboden van het boek *De geest van het verzet. Ex-politieke gevangenen uit '40-'45*, geschreven door Tom de Ridder. De staatssecretaris van VWS had voor de Vereniging een bijzonder afscheidscadeau: een educatief project om de geest van het verzet - het gedachtegoed van Expogé - te vertalen voor jongere generaties. Het Herinneringscentrum Kamp Westerbork werd gevraagd om dit project, gericht op studenten van pabo's, vorm en inhoud te geven.

Nieuwe liedjes

In samenwerking met tekstschrijver en muzikant Maarten Peters werd *Wat zou ik doen. Verzet dat niet verdwijnt* ontwikkeld: een cd met nieuwe liedjes van bekende artiesten, die het gedachtegoed van het verzet actueel en ►

Overlevenden van kamp Ravensbrück vertellen hun verhalen aan de studenten.

toegankelijk maken, een dvd met een drietal interviews met oud-verzetsmensen. Maarten Peters wist een groot aantal artiesten te interesseren voor het project. Zo zijn op de cd Freek de Jonge, Margriet Eshuijs, Moke, Liesbeth List, Maarten van Roozendaal, Frédérique Spigt, De Kast, Claudia de Breij, Extince, het Monkländ Kinderkoor en Maarten Peters zelf te horen. Op 4 april 2011 werd de cd/dvd in de Schouwburg in Amstelveen gepresenteerd. Op You Tube is *Wat zou ik doen (the making of)* te zien.

Laat de nieuwe generatie de vrijheidstoorts brandend houden

Extince

Frédérique Spigt
zingt haar lied
Iemand zoals jij.

Op de dvd *Portretten van verzet* staat allereerst een portret van Mieke van den Burger-Steenma (1924), die in de oorlog vanwege verzetsactiviteiten via Vught in Ravensbrück terecht kwam. Zij is al enkele keren teruggekeerd naar Ravensbrück om pabostudenten haar verhaal te vertellen. Vervolgens vertelt verzetsstrijder Peter Molthoff (1923) zijn verhaal over verzet en gevangenschap met als laatste verblijfplaats Rockenburg/Rosenheim, een buitencommando van concentratiekamp Da-

chau. Het derde en laatste verhaal is van Joke Folmer (1923), die in het verzet actief was onder meer door het opzetten van een vluchtlijn voor neergeschoten geallieerde piloten. Toen ze eenmaal was gearresteerd verbleef ze in een groot aantal gevangenissen en tuchthuizen.

Inspiratiebron

Het Herinneringscentrum Kamp Westerbork biedt pabo's workshops aan om datgene wat op de cd en dvd te horen en te zien is om te zetten in inspiratiebronnen voor verhalen in de klas. Tijdens de Ravensbrückreis 2011 werd hiermee al geoefend door de studenten te laten verwoorden wat hen in de verhalen van de overlevenden het meest had getroffen.

Het sluitstuk van het project is een wedstrijd onder de titel *Expogé-prijs. Verzet dat niet verdwijnt*, waaraan een geldbedrag van 250 euro en een kunstwerk, gemaakt door oud-verzetsstrijder Truus Menger-Overstegen, verbonden zijn. Het kunstwerk staat afgebeeld op de hoes van *Wat zou ik doen*.

Het is de bedoeling dat deze prijs jaarlijks uitgereikt wordt aan een pabostudent (of leerkracht die tot maximaal drie jaar na de opleiding voor de klas staat), die het gedachtegoed van het verzet tijdens de Tweede Wereldoorlog op de meest inspirerende en originele wijze in het onderwijs heeft doorgegeven. Het prijswinnend project kenmerkt zich - volgens het wedstrijdreglement (zie www.kampwesterbork.nl/onderwijs/pabos-en-lerarenopleidingen/wat-zou-ik-doen) - als *innovatief op het gebied van kennisoverdracht, creativiteit en persoonlijke betrokkenheid*. Het project moet gericht zijn op het primair onderwijs en bij voorkeur gaan over het belang van keuzes maken, toen en nu. De winnaar is een jaar lang ambassadeur van het paboproject *Verhalenvertellers van de toekomst*. De lesopzet wordt gepubliceerd op de website van het Herinneringscentrum Kamp Westerbork. ■

Wat zou ik doen is een cd met nieuwe liedjes van bekende artiesten, die het gedachtegoed van het verzet actueel en toegankelijk maken. Het project bevat ook een dvd met drie interviews met oud-verzetsmensen.

De cd is te koop bij het Herinneringscentrum Kamp Westerbork voor € 14,95.

De inzendingen voor de Expogé-prijs 2012 moeten voor 1 december 2011 gestuurd worden naar:

Verzet dat niet verdwijnt

p.a. Herinneringscentrum Kamp Westerbork

Antwoordnummer 200, 9410 VC Hooghalen

Neem voor meer informatie contact op met de afdeling educatie.